

UVODNIK¹

Strah je danes ena vladajočih struktur občutenja. O strahu in modernem občutju ogroženosti govorita že Kant in Heidegger; prvi, ko razlikuje med posebno (zgodovinsko specifično) in absolutno (civilizacijsko transzgodovinsko) nevarnostjo; drugi, ko delitev podaljša v razlikovanje med strahom in tesnobo. (Strah po Heideggerju pozna objekt svojega občutenja, tesnoba ne: strah sproža srečanje z znanimi viri ogrožanja, tesnobo proizvaja samo srečanje s svetom. Strah je javen, tesnoba zadeva posameznika.) Moderna »poetika bojazni in pribežališč« (Virno, 2003) ob koncu 20. stoletja postane globalen bivanjski modus, preurejen s konteksti procesov ekonomske, politične, kulturne globalizacije (Eagleton, 2005; Ellis, 2002). Je ve-zivo družbe tveganja, vraslo v »solidarnosti iz strahu«. Namesto izjave »Lačen sem«, pravi Ulrich Beck, posameznik danes izreka, »Strah me je« (Beck, 2001: 60). Ali kot sklene Virno: »Tako nimamo ničesar, kar bi nas bolj združevalo, kar bi nam bilo bolj skupno in kar bi bilo v določenem pomenu bolj javno kot občutek »izgube domačnosti« (Virno: 17).

Strah se – kot eksistencialno os in skupnostno gnetivo doživljanja sveta – najpogosteje povezuje s procesi modernizacije, individualizacije in detradicionalizacije, projicirane na zemljevid globalne družbe. Kot Beck tudi avtorji, ki se posvečajo kulturam strahu v konkretnih političnih in družbenih kontekstih zahodnih družb, ugotavljajo, da je izgon iz tradicionalnih skupnostnih spon posameznika navrgel na nabrežine izgubljene avtoritete in izgubljenosti. Ker preživetje postaja vse bolj stvar zasebnosti (Furedi, 1997), nastaja plodno gojišče za izdelovanje strahu. Osamitev, negotovost, izkoreninjenost ne le poganjajo stroj za proizvodnjo strahu, ampak tudi omogočajo, da se ljudje bojijo »napačnih« stvari (Glassner, 1999): namesto naraščajočega razkoraka med bogatim in revnim svetom jim strah v kosti poženejo predstave o konvojih priseljencev; namesto naraščajočega števila podhranjenih otrok (v ZDA je teh otrok dvanajst milijonov) zločinski otroci in prevratna mladina.

Pričujoči tematski sklop govori prav o slednjem: o družbeni in kulturni konstruiranosti strahu. Vsak od prispevkov naslavlja kolektivni strah, strah, ki se vrašča v kolektivne predstave in iz njih oblikuje nove kulture: načine življenja in zamišljanja, ki se osrediščijo okoli osi dejanskih in imaginarnih nevarnosti, prisotnih in projiciranih ogrožajočih jeder kolektivnega življenja. Prispevek Tomaža Krpiča strah obravnava v luči vzdrževanja meja »kognitivnih skupnosti«; pa tudi upravičevanja zapor; ki ga zagotavlja zunanost, na primer priseljenci, kot to ilustrira film *Predmestje*. Roman Kuhar analizira homofobijo, ki jo avtor poveže v pulzirajoči aparat nasprotij želje in strahu, vgnezenem v Drugem. V prispevku Anje Zalta je mesto Drugega zapolnjeno s podobo Turka, grožnje, ki začasno umiri nemožnosti ene, poenotene »evropske identitete«. V povezavi na Huntingtonovo pripoved o trku civilizacij »Strah pred multikulturalizmom« v lokalnem okolju zaniha ob podobi Roma. Nazadnje, prevod prispevka Manuele Ribeiro Sanches razpravo organizira okoli odsotne (črne) rase, ki se kot strašljivi manko vpisuje v postkolonialni Portugalski.

¹ Hvala Tomažu Krpiču za pomoč pri pripravi pričujočega tematskega bloka.

Skupno izhodišče prispevkov je, da je strah družben proizvod. Je prav toliko odraz družbene negotovosti kot način artikuliranja njenega uravnavanja. Tematski blok je zastavljen kot preboj mehanizmov, ki iz predmetov strahu snujejo samoumevnosti. Ponuja razgradnje konkretnih primerov in z njimi hoče opozoriti na obsežna polja fantazijskih gradiv za vse vrste dnevnih utečenosti marginaliziranja, getoiziranja in izključevanja.

Citirana dela:

Beck, Ulrich (2001): Družba tveganja: Na poti v neko drugo moderno. Ljubljana: Krtina.

Eagleton, Terry (2005): Holy Terror. Oxford: Oxford University Press.

Ellis, John (2002): Seeing Things: Television in the Age of Uncertainty. London in New York: I. B. Tauris publishers.

Furedi, Frank (1997): Culture of Fear: Risk-taking and the Morality of Low Expectation. London in Washington: Cassell.

Glassner, Barry (1999): The Culture of Fear: Why Americans are Afraid of the Wrong Things. New York: Basic Books.

Virno, Paolo (2003): Slovnica množva: K analizi oblik sodobnega življenja. Ljubljana: Krt.

Gostujoča urednica

Dr. Ksenija Vidmar Horvat